

ΜΕ ΦΡΟΝΗΣΗ

Πώς γίνεται κάποια δουλιά σοβαρή σήμερα στη Μακεδονία, δλοι τὸ βλέπουμε. Μὰ ἡ ἴδια δουλιά, ἡ σοβαρή, πρέπει νὰ γίνει καὶ δῶ, γιατί ἄλλοιῶτικα δ,τι κατωρθώνουνε κείνοι οἱ πατριῶτες κεί πάνω μὲ τὴν παληκαριά τους καὶ μὲ τὸ αἷμα τους, θὰ τὸ χαλνοῦμε μεις ἐδῶ μὲ τίς φωνές μας καὶ τίς ἀνοησίες μας.

Γιὰ ἔνομα τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ τὴ φορὰ ἄς μὴ κάνουνε οἱ φημερίδες μας ἀνάγνωσμα τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων στὴ Μακεδονία. Περιγραφές καὶ τέτια, νὰ λείφουνε. Οὔτε πάλι βρισιές καὶ φοβέρες: Ἄτιμοι Βούλγαροι, σὰς φάγαμε! Σκοτώνετε σεις, μὰ σὰς σκοτώνουμε καὶ μεις τώρα!..

Τὰ τέτια μασκαραλήκια χαλνοῦνε τὴ δουλιά. Ὁ ἀγῶνας νὰ κρατήσῃ δλη του τὴ σοβαρότητα, κ' ἡ δουλιά πρέπει νὰ γίνεται μυστικά καὶ μὲ φρόνηση.

Ἡ Φρόνηση—ἄχ, αὐτὴ τὴ φορὰ ἄς μὴ μὰς ἐγκαταλείψῃ ἡ παντοδύναμη καὶ θαυματουργὴ Θεά!—μὰς συμβουλεύει καὶ κάτι ἄλλο. Μὰς φωνάζει πὼς γιὰ νὰ πσοτομωθοῦνε μιά καὶ καλὴ οἱ Βούλγαροι, δὲν εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ ποῦ γίνεται σήμερα στὴ Μακεδονία. Πρέπει καὶ μεις ἀπὸ δῶ νὰ τοὺς πολεμήσουμε, δχι μὲ γκράδες καὶ μὲ γιαταγάνια, ἀλλὰ μὲ ἄλλου εἶδους δπλα, Βουλγαροχτόνα κι αὐτά.

Πρέπει, μ' ἄλλα λόγια, νὰλλάξουμε καὶ νὰρχινήσουμε νὰ πολιτευμάστε πατριωτικὰ—πράμα ποῦ δὲ θελήσαμε οὔτε νὰ τὸ σκεφτοῦμε ἀκόμα. Μὲ τὰ σημερινὰ χάλια μας, κ' εἴκοσι Βούλγαροι νὰ σκοτώνονται τὴν ἡμέρα στὴ Μακεδονία, τίποτα δὲν κάνουμε. Οἱ Βούλγαροι θὰ μὰς τρέμουνε στὴ Μακεδονία καὶ θὰ γελᾶνε μὲ τὴν ἐσωτερικὴ μὰς καταντία.

Συλλογιστεῖτε το καλά. Ὁ ἀγῶνας κατὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ εἶναι μεγάλος, εἶναι ἀγῶνας φυλετικὸς, κ' οἱ θεοστραβοὶ μοναχὰ τότε περιορίζουνε στὴ Μακεδονία. Δὲ φτάνει νὰ θαυμάζουμε τὰνδραγαθήματα τῶν ἀδερφῶν μας. Πρέπει νὰ τοὺς κάνουμε νὰ μὰς θαυμάζουνε καὶ κείνοι. Γιατί σὰν ἐκείνοι τρέχουνε στὴ Μακεδονία νὰ σκοτώσουνε καὶ νὰ σκοτωθοῦνε, καὶ μεις ἐδῶ κυλιόμαστε σὰν τὰ γουρούνια στὸ βούρκο τῆς πολιτικῆς μ' ἓνα μονάχα πόθο νὰ διαλυθεῖ ἡ Βουλὴ καὶ νάρθει ὁ Ντεληγιάννης ἢ ὁ Ζαΐμης στὰ πράματα γιὰ νὰ πάρουμε τὰ

ρουσφετάκια μας, τοὺς δίνουμε κάθε δικαίωμα νὰ γυρίσουνε, καθὼς εἶναι ἀρματοῦμένοι, πίσω καὶ νὰ κρεμάσουνε πρῶτα πρῶτα ἐμὰς, πρὶν ἀρχινήσουνε νὰ βάζουνε χέρι στοὺς Βουλγάρους. Ἔτσι τὴνε νοιῶθουμε μεις τὴν πατριωτικὴ δρᾶση. Τώρα μοναχ' ἀντὶ τῆς δρᾶσης βλέπουμε πὼς γίνεται ἀπ' τὸ Ἐλεύθερο Βασίλειο στὰ παληκαρήτια καὶ πατριωτικὰ ἔργα τῶν Μακεδόνων ἀδερφῶν μας.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΕΥΑΣ

Τοῦ CARLES VAN LERBERGHE

Ὅταν ἔρχεται τὸ βράδι,
Κύκνοι ποῦ εἶναι ἀπὸ σκοτάδι,
Μαυροσφῆρες ζωηρές,
Ἀπὸ μὰς κι ἀπ' τὰ λουλοῦδια
Βγαίνουν κι ἀπ' τὸ κάθε τι
Εἶναι οἱ ἴσμοι μας αἰπτοί.

Προχωροῦνε ἡ μέρι φεύγει,
Καὶ σὸ δέλι ἀργολεῖνε,
Καὶ γλυστοῦνε,
Καὶ φωνάζονται, καὶ σιμῖουν,
Καὶ ζητιοῦνται μὲ σιωπὴ,
Δίχως θόρυβο, μαζὶ
Ὅμοι, μὲ μικρὰ φτερὰ
Στὴν ἀπέραντη νυχτιά.

Μὰ στὴ θάλασσα ξυπνᾷ
Ἡ Ἀδοῦδια τὴ μακριὰ
Τότε πέρνει τὴ λαμπάδα
Καὶ σὸν ἔνωγο ἀνεβαίνει
Στὰ, δίχως γοηγοῦδα,
Καὶ σὸ κῆμα ἀπάνω ὄρνει
Τὰ ξανθιά της τὰ μαλλιά,
Καὶ τὴ γαλανὴ ματιά.

Τότε φεύγουν οἱ σιμῆς
Κουφὰ, χίνονται κι αὐτὲς,
Ὅμως ποῦ κ' ἐγὼ δὲν ἔρω,
Μήπως στάνθια; μὴ στὴ γῆ;
Μὴ σὶς πέτρες; σὸ νερό;
Μήπως μέσα στὴν ψυχὴ;
Δὲν τὸ ἔρω, δὲν τὸ ἔρω.
Μὲ κλεισμένα τὰ φτερὰ
Ξεκουράζονται καὶ νά!
Τὸ προῦ!

ΔΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΔΑΜΑΣ

ΕΝΑ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΙΣΙΑΝΙΚΟ ΧΡΟΝΟ.

Στὸν «Temps» τῆς 1113 τοῦ Δεκέβρη δημοσιεύθηκε τὰκόλουθο ἄρθρο τοῦ κ. Ψυχάρη, ποῦ τὸ μεταφράζουμε γιὰ νὰ τὸ διαβάσουνε κ' οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά»

Μάρτυρες γινήκαμε τίς προάλλες μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐφημερίδα μὲς ζωηρῆς μονομαχίας μεταξὺ τοῦ Jean Moréas καὶ τοῦ Κωστῆ Παλαμά, τοῦ ἀθηναίου ποιητῆ. Ὁ δεύτερος, ὑπερασπίστηκε τὰ δικαιώματα τῆς νέας δραματικῆς τέχνης, ἐκεῖ ποῦ ὁ Μο. εἶς τὸ μιά ἐπισυλλίδα τοῦ ἀξιοσημείωτου ἔριξε κάποιους τοῦ στοχασμοῦ γιὰ τὸ σύγχρονο ἑλληνικὸ θέατρο, γιὰ τοὺς δημοτικιστὰς καὶ γιὰ τοὺς καθυρλόγους, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ποῦ μιλιέται καὶ γιὰ κείνη ποῦ γράφεται. Ἀληπρὴ εὐκαίρεια, γιὰ νὰ μιλήσῃ κανεὶς γι' αὐτὸ ποῦ λέγεται ζήτημα γλωσσικὸ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ «Ἰλιάδα» τοῦ Πάλλη εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Οἱ εὐτυχημένοι τοῦ Περικλοῦ λογοτέχνης ποῦ στὰ δρχμάτα του; καὶ στὰ βιβλία του; μεταχειρίζονται τὴ γαλλικὴ γλῶσσα δὲν υποψιάζονται βέβαια πὼς στὴν Ἑλλάδα σήμερα βιβλία καὶ δρχμάτα παρουσιάζουν κάτι τι ἄλλω διόλου ξεχωριστό, ἴσα ἴσα γιατί ἡ ἑλληνικὴ δὲν ἔγινε ἀκόμα ἐπίσημη καὶ καθιερωμένη φιλολογικὴ γλῶσσα. Ἀπὸ τὴν ἑλλητὴ μεριά, ὅσο γράφουν τὴ νέα γλῶσσα, καθὼς ὁ Πάλλης, τὴ γλῶσσα ποῦ μὲ μιά γενναία προσπάθεια ξεχωρίστηκε ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ, εἶναι βέβαιοι πὼς θὰ ζήσουν πὸ πολύ παρ' ὅσο θὰ ζήσουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας λογοτέχνης ποῦ εἶναι τῆς μόδας. Γιατί λεπτόνουν μὲ τοὺς στίχους τους καὶ μὲ τὰ πεζὰ τους, γιατί μορφώνουν καὶ λυγρίζουν τὸ ὄργανο ποῦ χρειάζεται σ' ἓνα ὀλόκληρο λαὸ γιὰ νὰ πῆ τὴ σκέψη του καὶ τὴν ψυχὴ του. Ἡ Ἑλλάδα βέβαια εἶναι μικρὸς τόπος. Μὰ εἶναι ἡ Ἑλλάδα, καὶ γι' αὐτὸ ἀθάνατη. Καὶ πολὺ σημαίνει νὰ γνωρίζουμε τί μπορεί νὰ συνεισφέρει μὲ τὴ φιλολογία του καὶ τί μπορεί νὰ μάθῃ ἀπὸ τίς ἄλλες φιλολογίαι; ποῦ ἤρθανε μὲ τὴν ἀράδα του; ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο καιρὸ ὡς τὰ σήμερα, ὁ λαὸς αὐτὸς ὁ παρῆξενος προικισμένος, ὁ ζωηρός, ὁ φανταστικός, ὁ ποιητικός, ὁ ἐξυπνος, κι ὁ νέος.

Δὲν πρόβλεπε κανένας
Χρῆσὸ τῆς μέρης βλέφαρο,
Ἀπὸ τὴ Δίρκη, ἐφάνης,
Κ' ἤρθες νὰ ξετρελλάνης
Ἀργίτικο στρατό.
Αὐτὸν ποῦ μὰς τὸν ἔφερε
Σὰν ὄρνο ὁ Πολυνεϊκῆς,
Μὲ τὰ φτερὰ ποῦ ἀπλώνουνταν
Καὶ τὴ φωνὴ τῆς νίκης;
Κ' εἶχαν ἀσπίδες ποῦ ἀστραφταν
Κι' ὄπλα πολλὰ καὶ κρᾶνη.
Φεύγουν, καὶ παιὸς τοὺς φτάνει
Μέσα στὸν κορνιαχτό!

Ἡμιχόριον Β'

Αὐτοὶ ποῦ ἤρθαν καὶ στάθηκαν,
Ὡσεὶς τὰ παληκαρῆικα,
Τριγύρω στὴν ἐφτάφυλη
Μὲ φονικά κοντάρια,
Φεύγουνε πρὶν προφτάσουνε,
Γιομάτοι περηφάνεια,
Στῶν πύργων τὰ στεφάνια
Ν' ἀνάψουνε φωτιά.

Ἡμιχόριον Α'

Γιατί κι' ὁ Δίξ τὴ μάχεται

Μιά γλῶσσα φαντασμένη,
Κι' ὅταν τοὺς εἶδε νάρχουνται
Σὰ θάλασσα ἀρριμένη,
Μὲ κεραυνὸν ἐγκρίμισαν
Ἐλεῖνον ποῦ ἐτοιμάζει
Τὴ νίκη νὰ φωνάζῃ
Ἀπὸ τὰ τείχη αὐτά.

Ἡμιχόριον Β'

Κεραυνωμένος ἔπεσε,
Πάνω στὴ γῆ βροντῆει
Ὁ λυσσασμένος ποῦ ἀναβε
Φωτιά, γιὰ νὰ μὰς φάῃ.
Κι' ὁ δυνατός μας σύμμαχος,
Ὁ Ἄρης ὁ τιμημένος,
Στὴ μάχη ἀπολυμένος,
Χτυπάει δεξιά, ζερβά.

Ἡμιχόριον Α'

Κ' οἱ ἐφτὰ ἀρχηγὸὶ παραίτησαν,
Αἱματομένο φέρο,
Τὰ ἐλόχαλκὰ τους ἄρματα
Στὸ Δία τὸν Τροπαιοφόρο.
Μὰ τὰ δὺ ἀδέρφια πέσανε
Ἀλληλοσκοτωμένα,

Στὸ χάρο ἀδερφωμένα
Καθὼς καὶ στὴ γενιά.
Ἡμιχόριον Β'
Μὰ ἡ Νίκη ἡ μεγαλώνυμη
Ἀφοῦ ἤρθε νὰ φιλήσῃ
Τὴ Θῆβα τὴν πολυμάμαξη,
Καθεὶς ἄς λησμονήσῃ
Τὸν περασμένο πόλεμο,
Καὶ στοὺς νεοὺς ἄς μποῦμε,
Ἐκεῖ γιὰ νὰ τραβοῦμε
Ὀλόνηχτο χορὸ!

Κορυφαῖος

Μὰ τώρα βλέπω κ' ἔρχεται
Ὁ γυῖος τοῦ Μενονικέα,
Ὅπου οἱ θεοὶ μὰς ἔστειλαν
Καινούριο βασιλεῖα.
Κι' ἀφοῦ τοὺς γέροντες κλέσσε
Συνέλευση νὰ κάνῃ,
Ὡς πῆ πὼς κἀτι βάνει
Στὸ νοῦ του σοβαρό.

ΣΚΗΝΗ Γ'

Κρέων, Χορός, Ὀπλοφόροι.

Κρέων

Ὁ γέροντες, πάλι οἱ θεοὶ μὰς χάρισαν γαλήνη.

Εδώ είναι το ζήτημα. Ἡ Ἑλλάδα μολταταῦτα, ἢ νέα Ἑλλάδα δὲν ἔφτασε ὡς τὴν ὥρα στὸ ἀνθισμα τῆς ψυχῆς της· δὲν παραδέχτηκε ἀκόμα, στὰ βιβλία ποῦ γράφει, τὴν ἴδια γλῶσσα ποῦ μιλεῖ. Μὰ πῶς εἶναι δυνατόν ἕνα τέτοιο πρᾶμα τόσο ἐξαιρετικό καὶ τόσο σπάνιο; Τὸ πρᾶμα τοῦτο δὲν εἶναι τόσο σπάνιο οὔτε τόσο ἐξαιρετικό ὅσο φαίνεται ἀπὸ μιὰ ἀρχή. Εἶναι ἡ ἱστορία ὅλων τῶν νέων φιλολογικῶν ἔλεος προτοῦ νὰ μᾶς δείξουν πῶς ζοῦνε, ἀρχίσανε μὲ τὴ λατρεία τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Ὁ γλωσσικός πῆλομος ποῦ γίνεται σήμερον στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἀπαράλλαχτος μὲ κείνον τῆς Ἰταλίας τὴν ἐποχὴ ποῦ λογογραφούνταν γιὰ κρῖμα τὸ μεταχειρίσασθαι γλώσσας ἄλλης ἀπὸ τὴ Λατινική· ὁ ἴδιος καὶ ἀπαράλλαχτος μὲ κείνον τῆς Γαλλίας, στὸν καιρὸ τοῦ Rabelais. Θυμᾶστε τὰ λόγια τοῦ λεμουζίνου μαθητῆ ποῦ «deambulait pas les compites de l' urbe»; Μὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ λατινοβρεμμένου μαθητῆ δὲ μᾶς δίνουν παρὰ μιὰν ἀδύνατον καὶ μακρομένη ἰδέαν τῆς γλώσσας ποῦ λένε σήμερον στὴν Ἑλλάδα καθαρεύουσα. Ὁ μαθητὴς τοῦ Rabelais, μὲ ὅλα του τὰ λατινικά, καταδέχονταν ἀκόμα κάπως νὰ προσέχη στὸ τυπικὸ τὰ λόγια του· δὲν τὰ φόρτωνε μὲ κατάλληλεις λατινικές· δὲν ἔλεγε «deambulo per compita urbis» καὶ ὅταν εἶχε νὰ μεταχειριστῆ κοινότητα λέξη σὰν τὸ bouillie, δὲν τὴν ἔκανε buidinium, πρᾶμα ποῦ τὸ διαβάξουμ' ἐν τούτῳ εἶναι καλὸ ἰταλικὸ χρονικόν. Βάλτε στὰ νέα ἑλληνικά τὸ buidinium καὶ ὀλόκληρη τὴ φράση τοῦ μαθητῆ ποῦ παραπάνω σημειώσαμ' κ' ἔχετε τὴν κατάστασιν, τὸ νοῦ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς καθαρεύουσας.

Οἱ δημοτικιστὲς, ἢ καλῆτερα, οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς θέλουνε νὰ γράφουν: «je me proméne par les rues de la ville» (Περπατῶ στους δρόμους τῆς πόλης). Τέτοια εἶναι ἡ φιλονεικία. Καὶ πρέπει πρὸ πάντων νὰ στοχαζόμεσθε πῶς τὸ μεταχειρίσασθαι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας δυναμωμένης, ὑποταγμένης καὶ σχηματισμένης σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσα συνειθίζονταν ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, ἀπὸ καιροῦ, ἀπὸ ὅλους ὅσοι κρατούσανε πέννα. Καὶ λοιπόν, φτάνει νὰ τολμήσετε νὰ μεταχειριστῆτε τὴ λέξη «ville» (πόλη) κατὰ τὴ νέα γλῶσσα, καὶ περναῖτε γιὰ ὑπερβολικός. Καὶ βέβαια, τίποτε δὲν εἶναι ὑπερβολικώτερον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ αὐτὴ εἶναι οἱ ὑπερβολὲς ποῦ κατηγοροῦνε τοὺς δημοτικιστὲς. Αὐτὰ τὰ σύνολα τοῦ ἔθνους δὲν τὰ βρίσκει διόλου ὑπερβολικά· καὶ γνώρισα ἀπλοῦς ἀνθρώπους ποῦ

κλαίγανε στὸ διάβασμα μιᾶς σελίδας ἀπὸ τὴς ὑπερβολικῆς τάχα· καὶ κλαίγανε, μόνον γιὰ τὴν καταλάβαιναν τὴ σελίδα ἐκείνη ἀπ' ἀκριβ' ἀκριβ'.

Μὰ στὸ δούλεμα τοῦτο μιᾶς γλώσσας φιλολογικῆς ποῦ πλάθεται ἢ, καλῆτερα, στὴν καθιέρωσιν τούτῃ τῆς ἑθνικῆς γλώσσας, ὑπάρχουνε καὶ ἄλλες πολλὲς δυσκολίες. Τῆς καθαρεύουσας δὲν τῆς ἔφτασε σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ περιφημοῦ Κοραΐ, νὰ ξαναβῆναι στὸν τύπο τῶν ἀρχαίων τὰ νέα ἑλληνικά· ἀδραξέ κ' ἔχουσε ἀνάγκη τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν στὴ νέα γλῶσσα, γιὰ νὰ πῆ ὅλους τοὺς ἐπίσημους καὶ γενικούς ἔρους ποῦ τῆς χρειαζόνταν.

Φανταστῆτε καθαρολόγους Ἰταλοὺς ποῦ ἀποφασίζουνε νὰ δανειστοῦν ἀπὸ τὰ λατινικά τὸν τεχνικὸ ἔρο opus reticulatum. Τί θὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ reticulatum στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ποῦ δὲν ξέρει ἄλλη κατάληξιν τοῦ ἐπιθέτου του παρὰ τὸ Ο; Τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὰ μαγκόπαιδα τῆς Ρώμης ποῦ δείχνουνε, φωνάζοντάς, στοὺς ξένους, τὸ opus reticulatū. Τὸ μαγκόπαιδο, δηλ. ὁ ἀνθρώπος τοῦ λαοῦ, ὅμοια θὰ πῆ τὸ gubernamentio, ἀνίσως σοφίζονταν νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν τὸ gubernamentum. Ἄς δεχτοῦμε τώρα πῶς τὸ reticulatū καὶ τὸ gubernamentio εἶναι λέξεις ἑλληνικές. Τις γράφετε. Καὶ ἀμέσως σὰς κατηγοροῦν πῶς ἔχετε δική σας γλῶσσα, γιὰ τὴ ἀφήσατε τὴ συμφωνημένη γλῶσσα, καὶ γιὰ τὴν ταϊριάσατε τὴ γλῶσσα σας μὲ τὴν τρέχουσα γλῶσσα. Μὰ τάχα εἶναι ἀνάγκη νὰ δείξουμε πῶς κανεὶς ἀπὸ τοὺς τωρινούς λογοτέχνες, μῆτε ὁ Πάλλης μῆτε κανεὶς ἄλλος, δὲν ἔχουνε δική τους γλῶσσα; Τὴ νέα γλῶσσα δὲν τὴ σκάρωσε τοῦτος ἢ ἐκεῖνος· μῆτε ποῦ μπορούσε αὐτὸ νὰ γίνῃ. Τὰ στοιχεῖα τῆς τῆς ἔθνους τὰ δῶκε. Καὶ οἱ νέοι λογοτέχνες, σύμφωνα μὲ τὴν κλίση τους καὶ τὴν ἰκανότητά τους, πλησιάζουνε στὴν ἑθνικὴ γλῶσσα, πῶς λίγην, ἢ πῶς πολὺ. Κ' ἐδῶ εἶναι ὅλη ἡ διαφορὰ. Μὰ ἡ γλῶσσα εἶναι μία. Τὸ νὰ τὴ γράφῃς ἀρμονικὰ μὲ τοὺς κανόνες τῆς εἶναι μιὰ δουλειὰ, κατὰ βῆθος, τόσο ἀπλὴ ὅσο τὸ νὰ γράφῃς τὰ γαλλικά, χωρὶς ν' ἀνακατώνῃς λατινικά. Καὶ δὲν ξέρω νὰ γράφω ἄλλοιῶτικα στὴ Γαλλία.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι—δὲν μπορῶ νὰ διαλέξω ἐδῶ ὠρισμένα παραδείγματα γιὰ νὰ τὰ ποδείξω, μάλιστα ἀπὸ τὸν Πάλλη ὅπου τὰ παραδείγματα περισσεύουν—πῶς καμιά φορὰ ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ βιάσῃ ἀλαφρὰ μερικὲς λέξεις γιὰ νὰ τις ταιριάξῃ στὴν κοινὴ γλῶσσα. Οἱ μεγαλύτεροι σοφοὶ τῆς Ἰταλίας λένε σήμερον governoimento καὶ ἀκόμα καὶ reticulatū.

Στὴν Ἑλλάδα τέτοιο κάμωμα φαίνεται κάπως βιασμένο ἀκόμα κάποτε.

Κ' οἱ ἴδιοι οἱ καθαρολόγοι μιλάνε σὰν ὅλος ὁ κόσμος. Στὴς κουβέντες τους βρίσκονται βέβαια μερικά opus, κάποια reticulatum, λίγα gubernamentum. Ἀλλὰ τὸ κύριο ἐμπόδιο βρίσκεται στὴ συνήθεια ποῦ πῆραν ἀπ' τὴ γλῶσσιν ποῦ γράφεται· συνήθεια τόσο δυνατὴ, ποῦ οἱ κοινοὶ τύποι τοὺς φαίνονται τολμηροί.—πολλὲς φορὲς ὁ ἴδιος ἐγὼ ἔκαμα τὸ πείραμα κ' ἔδωκα τὸ παράδειγμα—καὶ δὲν ὑποψιάζονταν πόσο τοὺς μεταχειρίζονται· καὶ οἱ ἴδιοι οἱ καθαρολόγοι. Ὅλα ὅμως πρέπει νὰ παραμερίσουν μπροστὰ σὲ ὅ,τι γενικὰ συμφέρει· γιὰ τὸ μέγα ζήτημα, τὸ μόνον, γιὰ ἕνα ἔθνος ποῦ ἀξίζει νὰ λέγῃ ἔθνος, εἶναι νὰ γίνῃ μιὰ γλῶσσα ποῦ νὰ μπορῆ ὅλος ὁ κόσμος ἴσα μὲ τὸν ταπεινότητα πολίτη, νὰ τὴ μιλήσῃ, νὰ τὴ γράφῃ, καὶ νὰ τὴ μιλήσῃ. Μονάχη ἢ νέα γλῶσσα ἰκανοποιεῖ τὸν ἔρο τοῦτο. Εἶναι μαζὶ εὐκολία, καὶ ἀξιοθάματα ποιητικὴ καὶ πλοῦσια, καὶ δροσερὴ σὰν τὴν αὐγὴ. Τὸ γνώρισμα τὸ πῶς ἐνθουσιαστικὸν, τὸ πῶς περιεργὸν γιὰ τὸ λογογράφο, γιὰ τὸν ποιητὴ, γιὰ τὸν ἐπιστήμονα, τοῦ ξαναθισμού τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, εἶναι ἡ δυνάμη τῆς νὰ πλάθῃ νέες λέξεις, μὲ μιὰ ποικιλίαν συνθετικὴ ἀλογάριαστη, βγαλμένης ἀπὸ τὴν ἀστείρευτη πηγὴ τῆς γλώσσας αὐτῆς. Τὸ ζήτημα τότε δείχνεται μὲ τὴ γενικὴ του ὄψιν· σήμερον στὴν Ἑλλάδα ὁ συγγραφέας πρέπει νὰ εἶναι μαζὶ γλωσσολόγος καὶ ποιητὴς.

Χωρὶς τὴ φιλολογία, ἀδύνατο νὰ γνωρίζουμε τοὺς γλωσσολογικούς· αὐτοὺς νόμους. Χωρὶς τὸ αἴσθημα, ἀδύνατο νὰ καταλάβουμε τὴν ἀνάγκη τους καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐφαρμογῆς τους. Ὁ Πάλλης μέσα στὴν «Ἰλιάδα» του ἐξέχει στοὺς σχηματισμοὺς αὐτοὺς, στὰ σύνθετα ἐκεῖνα ποῦ πολλὲς φορὲς βαραινουν ἴσα μὲ τὰ σύνθετα τοῦ ὀμηρικοῦ πρωτότυπου. Βλέπει κανεὶς μέσα στὴ γλωσσολογικὴ αὐτὴ δουλειὰ ποῦ μᾶς φέρνουνε οἱ νέοι λογοτέχνες· μιὰ προσπάθεια τόσο ἐντονη, μιὰ ἐνέργεια τόσο γιομάτη ἀπὸ νοῦ καὶ ἀπὸ καρδιά, ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῆ: Μέσα στὴ φιλολογία αὐτὴ ὑπάρχουν πῶς πολλὰ καὶ ἀπ' ὅσα δύνανται νὰ φανταστοῦν οἱ φιλόλογοι.

Πολλὲς φορὲς μόνον τὸ αὐτόματο, μόνον τὸ εὐτυχημένο μεταχειρίσασθαι τῆς πῶς κοινῆς λέξης φτάνει σὲ ἀπάντεχο ἀποτέλεσμα. Φανερώτατο πῶς ἡ λέξη δὲν ἔχει τίποτε εὐγενικό, τίποτε ποιητικόν, καὶ στὴν Ἑλλάδα, καὶ παντοῦ ἄλλου. Οἱ καθαρολόγοι

Ἄφου μᾶς ἐπαράξανε μὲ μαῦρη τρικυμία.
Ἐκάλεσα κ' ἐγὼ λοιπὸν ἐσὺς μονάχα ἀπ' ὅλους,
Πρῶτο γιὰ τ' ἤξερα πῶς σεῖς, σὲ χρόνια περασμένα,
Πάντοτε σεβαστήκατε τὸ θρόνον τοῦ Λαοῦ.
Κ' ἐπειτα, ποῦ ὁ Οἰδῖποδας καλὰ μᾶς κυβερνοῦσε,
Πιστοὶ φανήκατε σ' αὐτὸν κ' ὑστερινά, ποῦ ἐχάθη,
Τὴν ἴδια πίστη ἐδείξατε τριγύρω στὰ παιδιὰ του.
Ἄφου λοιπὸν ἐκεῖνοι οἱ δύο χαθῆκαν σὲ μιὰ μέρα
Κι' ἀλληλοσκοτωθῆκανε μὲ τὸ δικὸν τους χέρι,
Ἐγὼ κρατῶ τὴ δυνάμη, τὸ μεγαλεῖο τοῦ θρόνου,
Σὰν κληρονόμος συγγενῆς μὲ τοὺς ἀποθαιμένους.
Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατο κανεὶς τοῦ καθενὸς ἀνθρώπου
Γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ψυχὴν, τὸ φρόνημα, τὴ γνώμη,
Προτοῦ νὰ δῇ στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία, τοὺς νόμους.
Μένα λοιπὸν μοῦ φαίνεται πῶς ὅποιος κυβερνῶντας
Μιὰν πολιτείαν ὀλάκερη, δὲν ξέρει νὰ διαλέξῃ
Τὴν πῶς σωτῆ ἀπόφασιν καὶ νὰ τὴ διαλαλήσῃ,
Παρὰ βαστᾷ τὴ γλῶσσαν του σὰν ἀπὸ κάποιο φόβο,
Μοῦ φαίνεται κακώτατος καὶ πάντοτε καὶ τώρα·
Κι' ὅποιος τὸ φίλο του ἀγαπᾷ κάλλια ἀπὸ τὴν πατρίδα,
Ἐκείνον τὸν περιφρονῶ· ἐγὼ ὅμως, μὰ τὸ Δία
Ποῦ ὅλα τὰ βλέπει πάντοτε, ποτὲ δὲ θὰ σιωπήσω,
Ὅταν θεωρῶ νὰ προχωρῇ, ἀντὶς ἡ σωτηρία.

Ἡ συφορὰ τῶν πολιτῶν· οὔτε ποτὲ θὰ κάμω
Ἐναν ἐχθρὸν τοῦ τόπου μου, φίλο γιὰ τὸν ἑαυτὸν μου·
Γιὰ τὴ πατρίδα καθενός, μόνον αὐτῆ, μᾶς τῶζει,
Κι' ἂν ἀρμενίξῃ αὐτὴ καλὰ, θὰ κάνομε καὶ φίλους.
Με τέτοιους νόμους τὸ λοιπὸν στερεῶνω τὴν πατρίδα
Καὶ τῶρα σύμφωνα μ' αὐτά, στῆς θῆβας τοὺς πολίτες,
Διαλαλητάδες ἐβγάλα γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Οἰδῖπου.
Τὸν ἕναν, τὸν Ἐτεοκλή, τὸν πρῶτο στὸ κοντάρι,
Ποῦ πολεμῶντας χάθηκε γι' αὐτὴν τὴν πολιτείαν,
Σὲ τάφο νὰ σκεπάζουνε καὶ ὅλα νὰ τοῦ προσφέρουν
Ὅσα θυσιάζουν στοὺς νεκρούς, τοὺς πῶς καλύτερούς
μας.
Ὅμως τὸν ἄλλον ἀδερφόν, αὐτὸν τὸν Πολυνεῖκη,
Ποῦ ἀπὸ τὰ ξένα γύρισε καὶ θέλησε νὰ κάψῃ
Αὐτὴν τὴ γῆ τὴν πατρικὴν καὶ τοὺς θεοὺς τοῦ τόπου,
Καὶ θέλησε καὶ νὰ γευτῆ τ' ἀδερφικὸν τὸ αἷμα,
Κι' αὐτοὺς ἐδῶ γιὰ τολάβους του μαζὶ του νὰ τοὺς
[σῶσῃ,
Νὰ μὴν τὸν θάψῃ αὐτὸν κανεὶς καὶ μῆτε νὰ τὸν
[κλάψῃ,
Ἄλλὰ νὰ μείνῃ ἀθαφτος, κουφᾶρι σιχαμένο,
Γιὰ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ σκυλιὰ χαρὰ ποῦ θὰ τὸν φάνε
Αὐτὴ ἔχω τὴν ἀπόφασιν. Κι' ὅσο θὰ βασιλεύω,
Ποτὲ οἱ κακοὶ ἀπ' τοὺς καλοὺς δὲ θὰ προτιμηθοῦνε.

Ὅμως ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπᾷ σ' ἀλήθεια αὐτὴ τὴν
[πόλην,
Τὸ ἴδιο νεκρὸς καὶ ζωντανός θὰ τιμηθῇ ἀπὸ μένα.
Κορυφαῖος
Αὐτὰ, λές, ἀποφάσεις, ὦ γυιὲ τοῦ Μαιονικέα,
Γιὰ κάθε φίλο, κάθε ἐχθρὸν αὐτῆς τῆς πολιτείας.
Καὶ μὲς στὰ χέρια σου κρατᾷ ἐσὺ τὸν κάθε νόμο,
Καὶ γιὰ τοὺς πεθαμένους μας, ὡς καὶ γιὰ μᾶς ποῦ
ζοῦμε.
Κρέων
Μὰ πρέπει ἐσεῖς νὰ στέκεστε φρουροὶ τῶν ὄσων εἶπα.
Κορυφαῖος
Κανένας πῶς νεώτερος αὐτὸ νὰ τὸ βαστάξῃ.
Κρέων
Ἄλλ' ἔχω βάλει φύλακες κοντὰ στὸν πεθαμένο.
Κορυφαῖος
Τότε τί ἄλλο τὸ λοιπὸν ἀκόμα θὰ προστάξῃς;
Κρέων
Μὴ συμπαθήσετε ποτὲ σ' ὅποιον δὲ θὰ μ' ἀκούσῃ.
Κορυφαῖος
Τόσο τρελλὸς ποῖος βρέθηκε νὰ θέλῃ νὰ πεθάνῃ;

τό βλέπουν και την ἀποφύγουν τὴ λέξη. Τί μπορεί κανείς νὰ κάμῃ μὲ μιὰ λέξη τόσο ταπεινή; Ὁ Πάλλης περιμαζεύει τὴν καταφρονεμένη λέξη. Ἐπειτα τοῦ χτυπάει στὸ νοῦ μιὰ δυνατὴ ὁμηρικὴ φράση. Θέλει νὰ τὴν ἀποδώσῃ. Τοῦ ἐρχεται ἡ λέξη, καὶ τὴ γράφει... Δὲ γνωρίζω τίποτε ποῦ νὰ κάμῃ βελτιωτέρη ἐντύπωση. Δὲν μπορῶ ἐδῶ πλατιὰ νὰ μιλήσω γιὰ τῆς μεταφράσεως αὐτῆς τὴν ἀξία, ποῦ εἶναι τόσο ζωντανή, τόσο καταπεστικὴ, τόσο ζωογονεῖ. Μῆτε ποῦ μπορῶ νὰ σημειώσω ἐδῶ καὶ μερικὰ ψευδῶδη τῆς. Μοῦ φτάνει νὰ πῶ πῶς μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον, τὸ λαμπρὸ τυπωμένο, ὁ ἀρχαῖος Ὀμηρὸς ἐμψυχώνεται ἀπὸ μιὰ πνοὴ καινούρια ζεστή. Καὶ εἶναι σὰ νὰ διηγεῖται στοὺς ναυτικούς καὶ στὰ πηλοκάρια μιὰ ἱστορία τοῦ καιροῦ μας. Μὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει καὶ ἄλλη σημασίαν. Κ' ἔτσι ἡ «Ἰλιάδα» τοῦ Πάλλη ἔκαμε πολλοὺς πολέμιους τοῦ συγγραφέως τῆς, καὶ ἀκόμα καὶ μερικοὺς Ζωῖλους. Ἡ ἀφορμὴ ἐυκολονόγηται. Το βιβλίον αὐτὸ—καὶ τοῦτο θέλησα νὰ ἐξηγήσω—εἶτανε προπάντων ἓνα ἔργο. Μὴ προσέχουμε πολὺ σὲ τοῦτο ἢ σὲ κείνη τὴ λεπτομέρεια. Τὸ ἔργο αὐτὸ, ἀπ' ὅπου κι ἂν τὸ πάρῃς, κάνει τιμὴν στὴ νέα Ἑλλάδα. Δὲν εἶναι ὠραῖο νὰ μπορῇ νὰ λείψῃ σήμερα ἓνας λαὸς πῶς ξαναβλέπει τὴν «Ἰλιάδα» τοῦ σπῆ δικῆς τῆς γλώσσας; Καὶ τοῦτο ἓνας μοναχὰ λαὸς δύναται νὰ τὸ πῆ, ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Ὅμως ὅλος αὐτὸς ὁ πλαστικὸς πλοῦτος, ὅλο αὐτὸ τὸ ξαναστύλωμα μιᾶς περιφρονεμένης γλώσσας δὲν κάνουν τόσοσους τίτλους εὐγένειας, ποῦ μπορεῖ νὰ τοὺς πάρῃ ὁ κάθε Ἑλληνας γιὰ δικό του λογαριασμό; Κι αὐτὸ εἶναι κάτι τι, μοῦ φαίνεται νὰ μπορῇ νὰ παινεύσῃ, ὅστερ' ἀπὸ τόσες συμφορὰς καὶ ἀπὸ τόσους αἰῶνες, πῶς ἀκόμα κατέχεις μιὰ γλώσσα, τόσο παλιὰ καὶ ἀκόμα τόσο ὀρθοτάτη, ἀρκετὴ γιὰ νὰ παραστήσῃ λογοτεχνικὰ τὸ κάθε τι. Γιατί ἡ γλώσσα αὐτὴ ὑπάρχει. Δὲν εἶναι αὐτοῦ κανένας γόργιος δεσμός. Δὲν χρειάζεται αὐτοῦ κανένας Ἀλέξανδρος. Ἄλλοτε τὴ θεωροῦσαν ἀνίκητη τὴ νέα γλώσσα γιὰ νὰ τὰ πῆ ὅλα. Μὰ τέτοια ἰδέαν πρέπει νὰ λείψῃ, ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ ὅλα κινεῖς μπόρῃς νὰ τὰ πῆ μὲ κείνη. Δέγανε πῶς κανένα βιβλίον δὲ μπορεῖ νὰ γραφτῆ στὴ γλώσσα τούτη. Καὶ βιβλία ἓνα σωρὸ γίνονται τώρα, κάθε μέρα. Ὁ Πάλλης ποῦ, βέβαια, ἔχει τὸ μεταφραστικὸ δαιμόνιον, σὰν τὸν Ἀμύστω, σὰν τὸ Λούθηρον, καὶ σὰν τὸν Καλθίνο, μετάφρασε τὸν «Ἄδολο Λογισμὸν» τοῦ Κάντιου μαζὶ μὲ τὸ Μαρξίτην, συγγραφεῖ ἓνος βιβλίου «Πολιτικῆς Οἰκονομίας», μεταφρασμένου ἀπὸ τὴν ἀγγλική. Τὰ ἔργα

τῆς φαντασίας δεικνύονται πρὸ πλάσεως ἀκόμα. Ὁ Κωστῆς Παλαμάς, ποῦ τὸν ἀνέφερα στὴν ἀρχὴ, εἶναι μαζὶ ποιητὴς καὶ πεζογράφος πρώτης γραμμῆς, ἀφοῦ ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ του ἓνα μικρὸ ἀριστούργημα σὲ πεζὸ λόγο, τὸ «Θάνατος τοῦ Παλληκαρίου». Μὰ τότε γιατί δὲν τὴν παραδέχονται τελειωτικὰ, ἐπίσημα, τὴν ἐθνικὴ αὐτὴ γλώσσα καὶ γιατί δὲν τρέφουνε μὲ κείνη τὰ παιδιὰ ποῦ θὰ μεγάλωνεν ἔτσι ἡ ψυχὴ τους ἀπὸ τὸ σχολεῖο σύμφωνα μὲ τὸ χαραχτῆρα τῆς φυλῆς; Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀντίσταση τούτη κρατεῖ ἀπὸ δύο ἀφορμῆς. Ὁ Ἰεῖαν Μοιθῆας ἀξιώθηκε νὰ μᾶς ξεσκεπάσῃ φανερὰ τὴ μιὰ. Μᾶς ἔλεγε στὴν ἐπιφυλλίδα του πῶς ἡ νέα γλώσσα εἶτανε «μολυσμένη ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ τῆς σκλαβίας». Μάλιστα. Τὸ λόγο αὐτὸ θὰ τὸν ἀκούσετε, συχνὰ πυκνὰ, καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μοιθῆας μιλεῖ καθὼς μιλοῦνε πολλοὶ Ἑλληνες. Εὐκόλα βλέπει κανεὶς τὴν ἀφορμὴ αὐτοῦ τοῦ ἀθῶου συλλογισμοῦ ποῦ τόσο ἀπλοποιεῖ τὰ πράγματα. Στὴ νέα ἑλληνικὴ βρίσκονταν μερικὲς λέξεις, τούρκικες, ἀφωμοιωμένες πάντα μὲ τὴ νέα ἑλληνικὴ, ἀφοῦ πῆραν τοὺς δικούς τῆς τύπους. Ἔτσι, παντοῦ τὸ συνηθίζουσε νὰ πολιτογραφουσε τὶς νέες λέξεις, καὶ πολλοὶ Παρισίανοι μεταχειρίζονται τὴ λέξη boulevard, χωρὶς νὰ υποψιάζονται πῶς εἶναι ἡ καταγωγὴ τῆς γερμανικῆς. Τὰ δανείσματα αὐτὰ βασίζονται πάντα ἀπάνου σὲ διεθνεῖς «δοῦναι καὶ λαβεῖν», δηλαδὴ ἀπάνου στὴν ἀνάγκη τῆς ζωῆς. Οἱ Ἑλληνες συλλογίζονται ἀλλοιωτικὰ, μὲ κίνησιν νὰ ἐξευτελίουν τὴν ἴδια τους γλώσσα καὶ νὰ ἐξευτελιστοῦν καὶ αὐτοὶ μαζὶ τῆς. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ οἱ δανεισμένες λέξεις εἶναι τούρκικες, πιστεύουσε πῶς τὸ χρωστᾶνε αὐτὸ στὴ σκλαβιά. Μὰ νὰ ποῦ καὶ ἡ τουρκικὴ γλώσσα δανείστηκε ἀπὸ τὴ νέα ἑλληνικὴ τόσες λέξεις ὅσες κ' ἡ δευτέρη πῆρε ἀπὸ τὴν πρώτη, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ λέξη ἐμφάνει. Ἡ σκλαβιά λοιπὸν δὲν ἔχει τίποτε νὰ κάμῃ στὴν ὑπόθεσιν αὐτῆ. Ἐρῶ καλὰ πῶς φορτώνουσε γιὰ λογαριασμὸ τῆς σκλαβίας καὶ ἄλλες μεταβολὲς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες. Καὶ στὰλήθεια, ἡ γλώσσα σημαντικὰ ἄλλαξε ἀπὸ τὸν Ὀμηρὸν στὸν Πλάτωνα, ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὴ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τὴ Νέα Διαθήκη ὡς τὰ σήμερα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμεινόμε στὰλλάγματα τούτα μέσα σ' αὐτὰ ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ πολλὸν καιρὸ ἀναγνώρισε ξετυλίγματα τῆς γλώσσας, δηλαδὴ κάποιο φαινόμενο κανονικὸ, κοινὸ σὲ ὅλες τὶς γλώσσες τοῦ κόσμου.

Ἡ δευτέρη αἰτία τῆς ἀντίστασιν στὴ νόμιμη καθιέρωσιν τῆς ἀληθινῆς νέας γλώσσας, τῆς γλώσσας ποῦ πηγαίνει ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχαία, ὄχι μὲς ἀπὸ τὰ βιβλία, μὰ ἀπὸ μιὰ ἀδιάκοπη προφορικὴ παράδοσιν, εἶναι αἰτία ἱστορικὴ. Ἄς ἀκούσουμε τί λέει ὁ Bartoli, συγγραφεὴς μιᾶς θαυμαστῆς ἱστορίας τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας. «Γιατί λοιπὸν, ρωτᾶει, ὁ ἀγὼνας μεταξὺ τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ρωμανικῆς κράτησε σ' ἐμᾶς τόσους αἰῶνες, ἀντίθετ' ἀπ' ὅ,τι ἐγένετο στὴ Γαλλία; Τί λοιπὸν ὑπῆρχε στὴν Ἰταλία, τί ξεχωριστοὶ ὄρι κρατοῦσαν ἐκεῖ γιὰ νὰργήσῃ τόσο τὸ ξέδιπλωμα τῆς ρωμανικῆς γλώσσας; στὸ γραπτὸ λόγο, καὶ γιατί χρειάστηκαν τόσες προσπάθειες γιὰ νὰβῆ ἀπὸ τὴ λατινικὴ φύτρα τῆς; Ἡ ἀπόκρισὴ μᾶς εἶναι αὐτῆ, μὲ λίγα λόγια: Ὑπῆρχε τὸ σπουδαιότατον κῦρον γεγονὸς, πῶς ἡ λατινικὴ γλώσσα στὴν Ἰταλία πιστεύονταν πῶς εἶταν ἐκεῖ σὰ μέσα στὸ ἴδιον τῆς τὸ σπῆτι, πῶς τὰ λατινικὰ εἶτανε γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς ἐθνικὴ γλώσσα, καὶ, ἐπομένως, ταιριασμένη ὄχι μόνον μὲ τὶς συνήθειες, μὰ καὶ μὲ τὸ αἰσθητικὸν τοῦ Ἰταλῶν. Ὑπῆρχε τὸ σημαντικό τούτον γεγονός: γράφοντας τὰ λατινικὰ οἱ πατέρες μᾶς θυμοῦνταν πῶς ὑπῆρξαν κοσμικώτεροι καὶ λοιπὸν τὴν ἀγαποῦσαν τὴ γλώσσα ἐκείνη γιὰ τὴν αἰσθάνονταν σὰν κάτι τι ποῦ εἶτανε κομμάτι ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν τῆς ζωῆς δὲν ἤξεραν νὰ φύγουν ἀπὸ καὶ. Κι ὅσο κι ἂν χάθηκε ὅλη ἡ παιδεία ἢ μὲγα μέρος τῆς παιδείας ποῦ ἀντιπροσώπευε ἡ γλώσσα ἐκείνη, ἀπόμειναν κολλημένοι στὶς λέξεις, κρατιούτανε σφιχτὰ κρεμασμένοι ἀπὸ ἓνα ἄτυχο τμήμα, χωρὶς νὰ βλέπουν πῶς εἶταν ἄδειο, καὶ πῶς ἡ ἰδέαν ποῦ παράστανε εἶχε φύγει ἀγύριστα ἀπὸ τὴ λατινικὴ γῆ.» Αὐτὰ φαίνονται σὰ νὰ γραφτῆκανε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ, ξεχωριστὰ, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας. Κάποιοι καλοὶ καὶ σοβαροὶ ἔνθεωποι τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἐπιχειρήματα παρουσιάζουν τόσο μοιάζουσε τόσο ποῦ ξεφονίζουσε. Ποιὰ τάχα ἀξία θάχουν τὰ ἐπιχειρήματα τούτα στὴν Ἑλλάδα ὅστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια; Τὴν ἀξίαν ποῦ εἶχανε στὴν Ἰταλία ὅπου ὁ ἀνεμος τὰ σκόρπισε μὲ τὰ σύγνερα, ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἔθνος ξαναγεννημένο καὶ ζωντανὸ, γνώρισε τὸν ἑαυτοῦ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Κρέων
Τέτοιο μιστὸ βέβαια θὰ βρῆ! Ἄλλὰ συχνὰ τὸ κέρδος Ἀνθρώπους ἐκατάστρεψε μὲ τὶς χρυσές του ἐλπίδες!
ΣΚΗΝΗ Δ'
Κρέων, Φύλαξ, Χορὸς, Ὀπλοφόροι.
Φύλαξ
Ὁ βασιλεὺς μου, δε θὰ πῶ πῶς ἀπ' τὴ γρηγοράδα Κι' ἀπ' τὸ πολὺ τὸ τρέξιμο φτάνω λαχανιασμένος. Πολλὲς φορὲς σταμάτησα σὰ νὰ μετανοούσα. Καὶ σὰ νὰ ετοιμαζόμουνα γιὰ νὰ γυρίσω πίσω. Γιατί ἡ ψυχὴ μου μέσα μου πολλὰ μοῦ τραγουδοῦσε. «Δυστυχισμένε, σὰν ποῦ πᾶς τὸν παιδεμὸν γιὰ [ναῦρης];—
Κακόμοιρε, τί καρτερᾶς; κι' ἂν μάθῃ ὁ βασιλεὺς μᾶς Ἄπ' ἄλλον ἄνθρωπον αὐτὰ, ἐσὺ πῶς θὰ γλυτώσῃς;» Τέτοια στριφογυρίζοντας, ἴσως κι' ἀργοποροῦσα. Κ' ἔτσι μπορεῖ δρόμος κοντός, μακρὸς νὰ καταντήσῃ. Ἄλλὰ στὸ τέλος νίκησε τὸ ἐδῶ νὰ σοῦ κοπιᾶσω. Κι' ἂν καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πῶ, ὅμως θε νὰ μιλήσω. Καὶ τώρα ἐδῶ ποῦ ἐρχομαι μὲ τράβηξεν ἡ ἐλπίδα. Ἄλλο κακὸ πῶς δε θὰ βρῶ, παρ' ὅ,τι εἶναι γραπτὸ [μου.

Κρέων
Καὶ τ' εἶναι αὐτὸ ποῦ σ' ἔκαμε σὰν τόσο φοβισμένο;
Φύλαξ
Θε ν' ἀρχινήσω νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὰ δικὰ μου πρῶτα. Τὸ πρᾶμα αὐτὸ δὲν τόκαμα, ποῖός τόκαμε δὲν εἶδα. Κι' ἄδικο βέβαια θάτανε τώρα γι' αὐτὰ νὰ μπλέξω.
Κρέων
Καλὰ στριφογυρίζεσαι καὶ μοῦ τὰ προφυλάττεις Ἄπ' ὅλες τὶς μεριές! Θὰ πῆς κάτι καινούριον βέβαια.
Φύλαξ
Πάντοτε βέβαια τὸ κακὸ γεννᾷ μὲγάλον φόβον.
Κρέων
Δὲ θὰ τὸ πῆς λοιπὸν ποτέ, κ' ἔτσι πιά νὰ γλυτώσῃς;
Φύλαξ
Τώρα σ' τὸ λέω. Πῆγανε, τὸν πεθαμένο ἐθάψαν, Μὲ σκόνῃ τὸν σκεπάσανε, τοῦ ἐκάμαν καὶ θυσίαν.
Κρέων
Τί λές; ποῖος ἄντρας βρέθηκεν αὐτὰ γιὰ νὰ τολμήσῃ;
Φύλαξ
Δὲν ξέρω. Ἀξίνας χτύπημα στὴ γῆς ἐκεῖ δὲν ἦταν, Ἡ σκάψιμο τοῦ δικελλιοῦ μὰ ἦταν σκληρὸ τὸ χῶμα

Παντοῦ, καὶ χέρσο κι' ἀσπαστο, μὴδὲ κι' αὐλακωμένο. Ἄπο τροχού; κι' ὁ μάστορὸς δὲν ἄφησε σημάδι. Ἄλλ' ἄμα ὁ πρῶτος φύλακας τῆς μέρας μᾶς τὸ [δείχνει,
Θάμα πολὺ δυσάρεστο σ' ὅλους μᾶς παρουσιάστη. Ἐκεῖνος εἶχε ἀφανιστῆ, ὄχι βέβαια θαμμένος. Μὰ ἦταν ἐπάνω του παντοῦ σκόνῃ ψιλὴ βίχμη. Σὰν ἀπὸ κάποιον ποῦθελε τὸ κρῖμα νὰ ξεφύγῃ. Κι' οὔτ' ἀγριμοῦ κι' οὔτε σκυλιοῦ δὲ φαίνονταν [σημεῖον,
Ποῦ νᾶρθε νὰ τὸν ξεσκίσει μαζὶ του νὰ τὸν σῆρῃ. Λόγια κακὰ τότε λοιπὸν ἀρχίσαν μεταξὺ μᾶς, Κι' ὁ φύλακας τὸ φύλακα πικρὰ κατηγοροῦσε. Στὸ δᾶρσιμον κοντεύαμε καὶ ποῖός νὰ μᾶς χωρίσῃ; Γιατί ὁ καθένας ἦτανε καὶ φταίχτης γιὰ τοὺς ἄλλους, Κι' ὄχι κανένας φανερός· ἀλλὰ κρυφὰ φευγάτος. Ἡμαστέ λοιπὸν ἔτοιμοι νὰ πιάσωμε στὰ χέρια. Καὶ πυρωμένα σίδερα, καὶ στὴ φωτιὰ νὰ μποῦμε. Καὶ νὰ ὀρκιστοῦμε στοὺς θεοὺς, πῶς οὔτε ἐμεῖς οἱ [ἴδιοι
Τὸ κάμαμε, οὔτε ξέραμε ποῖος σκέφτηκε τὸ πρᾶμα, Οὔτε ποῖός τὸ ξετέλεψε. Κι' ἀφοῦ ξετάσαμε ὅλα, Ἐνας μιλεῖ, κι' ὁ λόγος του μᾶς ἀναγκάζει ὅλους. Νὰ γύρωμε κατὰ τὴ γῆ μὲ φόβον τὸ κεφάλι. Γιατί δὲν ἔμπορούσαμε μὴδὲ νὰ ἐναντιωθοῦμε,